

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh756>

Muammer Gül, **Şark'ın En Sevgili Sultanı Selahaddin**, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2015, 341 sayfa. ISBN: 978-605-4921-68-3.

Songül DUMLUPINAR ALİCAN*

1138 yılında Tikrit'te doğan Selahaddin Eyyûbî, İslâm tarihinin en önemli hükümdarlarından biriydi. Babası Necmeddîn Eyyûb, önceleri Selçukluların Tikrit valisi olarak görev yaparken, daha sonra Musul atabegi İmâdeddîn Zengî'nin yanına giderek onun hizmetine girmiş, 1139 yılında Baalbek valiliğine getirilmişti. Kardeşi Eseddüddîn Şirkuh'un da Zengîlerin ordusunda kumandan olarak görev yaptığını bildiğimiz Necmeddîn, İmâdeddîn Zengî'nin ölümünden sonra yerine geçen oğlu Nureddîn Mahmud döneminde Dımaşk valiliğine kadar yükselecek, bu sırada oğlu Selahaddin de bu şehrin şahnesi olarak vazife icra edecekti. İyi bir eğitim alan ve Zengîler tarafından Haçlılar üzerine düzenlenen seferlere katılarak askerî tecrübe edilen Selahaddin, amcası Şirkuh kumandasında 1160'lı yıllarda Mısır'a yapılan seferler esnasında gösterdiği üstün başarı ile dikkat çekip sivrilecek, daha sonra da bilindiği gibi, Mısır'da siyasî hâkimiyeti ele geçirip Eyyûbîler hanedanının kurucusu olacak, 1187 tarihinde Hittîn'de ağır bir hezimete uğrattığı Haçlılara karşı başarılı mücadeleler vererek Kudüs'ü fethedecek ve tarihe Kudüs fatihi olarak geçecekti.¹

İslâm dünyasının işgalci Haçlılar karşısında zor günler geçirdiği bir dönemde tarih ve siyaset sahnesine çıkan, Kutsal Topraklardaki Haçlı sultasını önemli ölçüde nihayete erdiren, İslâm alemi için büyük bir tehdit olan İsmâilî

* Doktora Öğrencisi. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı

¹ Bu paragrafın yazımında İslâm Ansiklopedisi'nin (DİA) ilgili maddesinden (Ramazan Şeşen, "Selâhaddin-i Eyyûbî," *DİA*, XXXVI, Ankara 2009, s. 337-340) istifade edilmiştir.

Bâtınîlerine karşı başarılı mücadeleler veren ve tarihte ilk kez Suriye ve Mısır coğrafyasındaki siyasî birliği tesis eden Selahaddin Eyyûbî, bu başarılarının doğal bir sonucu olarak her zaman ilgi çekmiş bir tarihî bir figürdür. Gerek İslâm dünyasında gerek Batı’da Selahaddin üzerine birçok çalışma yapılmış,² bu çalışmalarda onun çeşitli yönleri ele alınarak tarihsel kimliği ve etkinliği aydınlatılmaya çalışılmıştır. Öte yandan tarihî kişiliğini anlamaya dönük birçok edebî eser (örneğin roman) kaleme alınmış ya da belki de Selahaddin Eyyûbî ile ilgili ilk romanı kaleme almış olan meşhur İngiliz romancı Sir Walter Scott’un (1771-1832) “Selahaddin Eyyubi ve Arslan Yürekli Richard” isimli romanının yüzlerce yıl sonra torunu Ridley Scott tarafından 2005 yılında “Cennetin Krallığı” adıyla filme çekilmesi örneğinde olduğu gibi birçok film de çekilmiştir. Tüm bunlara rağmen, Selahaddin’in tarihte işgal ettiği yer ile birlikte düşünüldüğünde, onun hakkında yapılan çalışmaların yeterli olduğunu söylemek pek kolay değildir. Özellikle onun mirasından önemli bir pay aldığına kuşku olmayan ülkemizde yapılan Selahaddin Eyyûbî ile ilgili çalışmalar halen iki elin parmaklarını geçmemektedir. Bu durum çok açık olmasına rağmen, yine de konuyla ilgili çalışmaların ağır aksak da olsa devam ettiğini söylememiz gerekir. Nitekim Muammer Gül imzasını taşıyan ve 2015 yılının Nisan ayında yayınlanan “Şark’ın En Sevgili Sultanı Selahaddin” isimli eser bu çalışmaların en yeni örneklerinden biridir.

Kitabının önsözünde, kitabının yalnızca Selahaddin’in değil, aynı zamanda bir devrin ve bir mekânın da hikâyesi olduğunu belirten ve Selahaddin’in “bir devrin, vicdanı, ahlakı ve insafı” olduğunu vurgulayan Gül’ün eseri, 341 sayfadan müteşekkildir. “Önsöz,” “Son Kısım,” “Kaynaklar ve Okumalar,” “Kronoloji,” “Haritalar ve Resimler” ile “Dizin” kısımlarının

² Kuşkusuz hepsine işaret etmenin mümkün olmadığı Selahaddin Eyyûbî ile ilgili çalışmalardan bazılarının künyelerini şu şekilde listeleyebiliriz: Ramazan Şeşen, *Kudüs Fatihî Selahaddin Eyyubi*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2015; David Nicolle, *Saladin: The background, strategies, tactics and battlefield experiences of the greatest commanders of history*, Osprey Publishin, 2011; Geoffrey Hindley, *Saladin: Hero of Islam, Pen and Sword*, 2010; Anne-Marie Eddé, *Saladin*, Belknap Press, 2014; John Man, *Saladin: The Life, the Legend and the Islamic Empire*, Transworld Digital, 2015; Thorvald Steen, *Selahaddin Eyyubi’nin Gölgesinde*, çev. Deniz Canefe, İthaki Yayınları, İstanbul 2011; Ahmet Ağırakça, *Selahaddin Eyyubi ve Kudüs’ün Yeniden Fethi*, Akdem Yayınları, İstanbul 2014; Ali Beyyumi, *Kuruluş Devrinde Eyyübiler, Selahaddin Eyyubi’nin Devleti*, Kent Işıkları Yayınları, İstanbul tarihsiz; Necib Süleyman el-Haddad, *Adil Sultan Selahaddin-i Eyyubi*, çev. M. Said, Mesud Serfınaz, Semih Gezer, Avesta Basım Yayın, İstanbul 2012; Osman Gürbüz, *Selahaddin Eyyubi (Hayatı ve Şahsiyeti)*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2012; Ali Muhammed Sallabi, *Eyyubi Devleti Selahaddin Eyyubi ve Kudüs’ün Yeniden Fethi*, çev. Şerafettin Aslan, Ravza Yayınları, İstanbul 2010.

dışında on dokuz ana bölümden meydana gelen çalışmada serbest bir üslup kullanılmış, edebî bir yaklaşım benimsenmiştir. Akademik titizlik bir kenara bırakılmamakla birlikte biçimsel anlamda, örneğin dipnot verme gibi teknik yöntemler kullanılmamıştır. Kitabın okunabilirlik katsayısını yükselten ve metni akademi dışındaki okuyucu kitlelerine de açan bu biçimsel tercih, eserin bir “roman tarih” olarak nitelendirilmesini mümkün kılmaktadır.

On dokuz kısımdan meydana gelen kitabın ilk kısmı “Uzaklar” başlığını taşımakta olup Selahaddin'in ailesinin kökenlerini, tarihî süreç içerisinde ortaya çıkışlarını ve Zengîlerin hizmetine girişlerini anlatmaktadır. “Cihadın Şafağında” başlıklı ikinci kısım, Eyyûbîlerin tarih sahnesinde yerlerini almalarına giden süreçte İslâm dünyasında fikrî zemin elde eden cihad anlayışının oluşumuna tahsis edilmiştir. Üçünü kısmın başlığı, “Zahid Bir Sultan: Nureddin”dir. Bu kısımda Zengîler atabeyliğinin kurucusu olan İmâdeddîn Zengî'nin oğlu olup Eyyûbî tarihinde belirleyici bir öneme sahip olan Nureddîn Zengî'nin tarihî kişiliği, II. Haçlı Seferi esnasında ortaya koyduğu tavır ve Zengîler idaresindeki faaliyetleri konu edinilmektedir. “Şam” başlıklı bir sonraki kısım, Şam'ın stratejik konumu, güzellikleri, bölge siyasetinde sahip olduğu önemin tasvirine odaklanmaktadır. Beşinci kısım “Mısır”dır. Bu kısımda Mısır'ın coğrafi ve siyasi önemi, tarihi konumu, burada bulunan Fâtımî Halifeliği'nin durumu, Zengîler tarafından Mısır'a tertip edilen seferler ve Selahaddin Eyyûbî'nin bölgede giderek ivme kazanan yükselişi ele alınmaktadır. Bir sonraki kısmın başlığı “Mısır'ın Derinliği” olup bu kısımda Selahaddin'in Mısır'a hâkim olması, Mısır'ı zaman içerisinde dönüştürmesi ve Nureddîn Zengî ile olan ilişkileri irdelenmekte, Nureddîn'in ölümü ve ardında bıraktığı miras incelenmektedir. Yedinci kısım “Sultan Selahaddin” başlığını taşımaktadır. Bu kısım Selahaddin'in sultanlık yolunda ilerleyerek bağımsızlık elde etmesi, İsmâîlîlerle olan ilişkileri ve Filistin bölgesindeki faaliyetleri ele alınmaktadır. “Şark'ın İki Yıldızı” başlığının verildiği sekizinci kısımda, Sultan Selahaddin ve Türkiye Selçuklu Sultanı Kılıçarslan'ın konumları ve ilişkileri anlatım konusu edilmektedir. Dokuzuncu kısım, “Yeniden Diriliş” başlığını taşımakta ve Selahaddin'in Merc-i Uyun ile Beytü'l-Ahzan zaferlerine, Kerek ve Beysan üzerine düzenlenen seferlere odaklanmaktadır. Bir sonraki bölüm “Musul ve Halep: Büyük Birliğe Doğru” başlığını taşımaktadır ve Sultan Selahaddin'in, eserde “Şark'ın çıbanı” olarak nitelenen Musul'a tertip ettiği I. ve II. Şark seferlerine, “şehirlerin anası” Halep'e, Sultan'ın Musul ve Kudüs arasında yürüttüğü faaliyetlere tahsis edilmiştir. On birinci kısmın başlığı

“Sultan, Halife ve Kudüs”tür. Bu kısımda Selahaddin’in hastalanması ve bu süreçte yaşanan bazı kayıplar, Kuzey Afrika ve Yemen’e yönelik faaliyetler ve Sultan ile Halife arasındaki ilişkiler anlatılmaktadır. “Cihad” başlıklı on ikinci kısım, Hittin’e giden sürecin, Safuriyye zaferinin ele alınmasına, meşhur Hittin zaferinin ve Selahaddin’in Haçlılarla olan ilişkilerinin anlatılmasına ayrılmıştır. Bir sonraki kısmın başlığı “Filistin’in Fethi”dir. Bu kısımda Filistin’in fethi ele alınmakta, “Kudüs” başlıklı on dördüncü kısımda ise Kudüs’ün ele geçirilmesi anlatılmaktadır. On beşinci kısım “Sur Yarası ve Yeni Fetihler” başlığını taşımakta olup Sur kuşatması ve burada yaşananlar, bölgede yapılan başka fetihler, Antakya Prinkepsliği üzerine düzenlenen askerî harekât, Kerek, Şevbek, Safed ve Kevkeb kalelerinin fethi gibi konuların anlatımına tahsis edilmiştir. Bir sonraki kısmın başlığı “Haçlılar ve Akka Savunması”dır. Burada III. Haçlı Seferi ele alınmış ve uzun uzun Selahaddin ile Haçlılar arasındaki ilişkiler tasvir edilmektedir. “Akka’nın Düşüşü” başlıklı on yedinci kısım, Alman Haçlıları ile olan ilişkilerin tasvirine, Eyyûbîler ile Haçlılar arasındaki cihadın niteliklerine ve Akka’nın fethedilmesine tahsis edilmiştir. On sekizinci kısım “Savaş ve Barış” başlığı verilmiştir. Bu başlık altında Selahaddin ile Haçlılar arasındaki barışa giden süreç ele alınmakta, Kayseriyye ve Arsuf çarpışmalarına temas edilmekte ve bütün detaylarıyla birlikte taraflar arasında barışın inşa edilmesi incelenmektedir. Eserin son bölümü olan on dokuzuncu bölüm “Barış ve Sultan Selahaddin” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında Sultan Selahaddin ile Haçlılar arasında imza edilen barış anlaşması, Selahaddin’in son günleri ve ölümü, en nihayetinde de onun kişiliği ve karakteri hikâye edilmektedir.

Muammer Gül imzasını taşıyan “Şark’ın En Sevgili Sultanı Selahaddin,” gerek detaylı başlıklandırma biçimi, gerek kolay okunabilirlik özelliğine sahip olması dolayısıyla geniş bir okuyucu kitlesine hitap edebilecek niteliklere sahiptir. Özellikle lise ve üniversite öğrencileri ya da doğrudan doğruya tarihçilik mesleği ile ilgili olmadığı düşünülen kişiler için oldukça verimli bir okuma deneyimi sunabilecek olan eser, yıllarını ortaçağ tarihçiliği üzerine yaptığı araştırmalara tahsis etmiş olan bir araştırmacı tarafından kaleme alınmış olmasıyla da bilimsel anlamda son derece güvenilir bir eserdir. Umarız kamuoyumuzda ve okur-yazarlarımız arasında kıymetine mütakabil bir alaka ile karşılaşılır.